

és kortárs mesék is, mint például Kolozsi Angélatól az *Amika cukrászdája* (rendezte: Herczeg Tamás).

Az általam látott előadások közül kiemelkedett az erősen önreflexív, a saját színházuk iránti érzéseiket, elkötelezettségüket is megfogalmazó *Szentivánéji álmom* (amely idén a fesztiváldíjas előadások fesztiválján, a FESZT-FEST-en a fődíjat jelentő Paál István Diplomát is elnyerte) és a *Hantocska*. De színvonalas előadás *A cigány* és a *Liliomfi* is. A stúdiós fiatalokkal való komoly, kísérletező munkára pedig a Nagy Péter István által rendezett *Mielőtt meghaltál* jelentett jó példát. Előadásait erősíti, hogy a három Gregorich testvérnek köszönhetően mindig színvonalas élő zene szólal meg bennük. (Ez a fajta családi-asság általánosságban jellemzi a színházat, a Marton családból például gazdasági vezető, színész és kivitelező is dolgozik itt.)

A színház 2001 óta működteti színistúdióját, amelyen belül gyerek- és diáktagozat is van, és amely 2016-tól kihe-lyezett telephelyként csatlakozott a pécsi Eck Imre Alapfokú Művészeti Iskolához. A gyermekstúdióban általános iskolások, a diákstúdióban középiskolások és főiskolások/egyetemisták tanulhatnak. A heti rendszerességű képzésen belül színészmesterség, beszéd- és hangképzés, színház- és dráma-történet órák is vannak. A jelenlegi társulati tagok többsége a stúdióból került ki, de az utánpótlásképzés mellett fontos cél a közösségépítés is. Az itt tanító színészek drámapeda-gógusi végzettséggel rendelkeznek, és ezt a végzettséget arra is használják, hogy a színház több előadásához (például a *Vaknyugathoz* vagy a *Mielőtt meghaltálhoz*) foglalkozásokat kapcsolnak.

A közösségépítő, közösségteremtő erő egyébként is a színház fontos jellemzője. A társulat tagjai a munkán kívül is közösséget alkotnak, mindennapi életük jelentős részét a színházban töltik. Az időközben részben felújított, kívülről tetsze-tős épületbe belépve az oda látogató egy nagy, barátságos térbe jut, és már itt megérezhet valamit abból, hogy nem „csak” színházba, hanem egy közösség otthonába lépett, ahol mindig zajlik az élet, lehetőség van találkozásokra, beszélgetésekre.

A színház két fesztivált is magáénak tudhat. A Soltis Lajos Országos Színházi Találkozóra felnőtt, az Ezerlátó Mesefesztiválra pedig gyermek- és ifjúsági előadásokat várnak.

1990-től kezdve rendszeresen tájolódnak Erdélyben – 2018-ban vettek részt a 66. ilyen turnén –, nyaranta pedig színjátszó táborokat tartanak.

A város és a színház viszonyára rákérdezve megtudhat-tam, hogy a hosszú építkezési folyamatnak megvan az ered-ménye. Segítséget kapnak a helyi iskoláktól (például befogad-ják a stúdiósokat próbálni), a művelődési háztól. A stúdióba járó gyerekek révén a szülők is odaszoktak a színházba, és az utóbbi néhány évben már nemcsak a városból, de a környező falvakból és Szombathelyről is egyre több a nézőjük.

Köszönhetően annak is, hogy előadásaikkal rendszere-sen vendégszerepelnek a MU Színházban, és eljutottak több országos fesztiválra, tavaly például a Thealterre, ahol díjat is nyertek, több figyelem irányul rájuk a színházi szakma és a kritika részéről is. Méltán, hiszen az a színházi és emberi közösség, amelyet Celldömölkön megteremtettek maguknak, egészen ritka és különleges a hazai színházi palettán.

URBÁN BALÁZS

HÁBORÚS VISZONYOK

*Dés–Nemes–Böhm–Korcsmáros–Horváth: Valahol Európában;
Závada Pál: Az utolsó üzlet – Szegedi Nemzeti Színház*

Sok vihart kavart tavaly a szegedi igazgatóváltás. Elsősorban a váltás módja, kivált Gyüdi Sándor korrektnek a legnagyobb jóindulattal sem mondható „kettős szerepvállalása” okán (a színház korábbi igazgatója újra pályázott a tisztségre, ugyan-akkor Barnák László konkurens pályázatában a zeneigazgatói poszt várományosaként szerepelt). Kevesebb szó esett arról, hogy a teátrum profiljában, műsorpolitikájában, illetve a megvalósítandó bemutatók színvonalában milyen változást hozhat majd Barnák László igazgatói és Horgas Ádám tago-zatvezetői-főrendezői kinevezése. Igaz, ennek oka lehetett az is, hogy a prózai tagozat korábbi vezetésének nemigen volt ideje és módja arra, hogy a korábbiaktól élesen eltérő, sajátos arculatot alakítson ki; ennek körvonalai csupán néhány előadásban látszottak. Pár hónappal az új vezetőség munká-ba állása után még aligha lehet határozott választ adni arra, változik-e egyáltalán, s ha igen, hogyan és milyen irányba a

társulat prózai tagozatának művészi profilja. A frissen látott két bemutatót is érdemes inkább önmagában, mintsem a vál-tozás kontextusában elemezni, már csak azért is, mert nem a határozott változtatás igénye, hanem inkább az óvatos tapo-gatózás szándéka érződik rajtuk.

A két új produkció egyike nagyszínházban játszott mu-sical, a másik kamaraszínházban bemutatott kortárs dráma; közös nevezőjüket a második világháborúhoz kapcsolódó tematika jelenti. Dés László majd negyedszázaddal ezelőtt született, azóta számos repríz megélt musicaljéről lehet azt mondani, hogy tuti siker, hiszen Radványi Géza legendás filmjének emléke éppúgy közönségvonzó erővel bír, mint Dés László neve, a zenés forma, vagy akár a sok gyereksze-replő. Ám ehhez a tuti sikerhez komoly munka és szakmai tudás szükséges: hatalmas színpadi apparátust kell moz-gatni, érzéletes látványvilágot kreálni, és nemcsak a felnőtt

főszerepekre kell alkalmas színészeket találni, hanem számos énekelni, mozogni, szöveget mondani egyaránt színvonalasan képes, különböző korosztályhoz tartozó gyerekszereplőt – köztük a szerepkettőzéssel számolva legalább tucatnyi főbb szereplőt – is castingolni kell. S ha ez megvan, még mindig nem önműködő az előadás. A drámai jeleneteket tudni kell hatásossá is tenni, majd dönteni kell arról, hogy fokozni vagy mérsékelni próbálja-e a bemutató az alapmű helyenként túlcorduló érzelmességét. S noha a musical műfajánál fogva korlátozottan alkalmas arra, hogy színrevitelével új és mély gondolatokat mondjanak el az alkotók a háborús kataklizmáról, azt azért bizonyosan át kell gondolni, mit és mennyit kíván megmutatni az előadás a korból, az embertelen körülmények személyiségroncsoló hatásából. Mindennek átgondolása látható Szócs Artur rendezésén. Mindvégig érzékeljük, hogy a háború még zajlik. Ezt helyenként didaktikus képek közvetítik (mint a levetett cipők egyre elhasználtabbá váló jelképe), máskor igazán erőteljes jelenetek (mint például a leventék gyakorlatozása, ahol a leventéket zömmel ugyanazok a gyerekszereplők játsszák, akik a háború elől menekülő utcagyerekek közt is feltűnnek). Ugyanakkor Szócs nem mérsékelni próbálja a mű szentimentalizmusát, hanem alkalmanként még rá is tesz egy lapáttal. Befogadói ízlés függvénye, hogy ez kire milyen hatást tesz; nekem abban a jelenetben csordult túl a szentimentalizmus pohara, amelyben a gyerekek kijöttek a nézőtér soraiba, hogy bennünket, nézőket megérintsenek.

Vannak viszont az előadásnak objektív, kétségszövegveszélytelen szakmai erői is. Ilyen Árvai György egészen remek díszlete, ez a realiztikus részletekből (is) építkező szimbolikus tér, amely az egymásra hányt, összezúzott, összetört elemekkel megejtő erővel prezentálja a szétbombázott, széttört, szétesett világot. És ilyen Bodor Johanna koreográfiája, amely egyrészt tökéletesen alkalmazkodik a szereplők nyilvánvalóan eltérő mozgáskészségéhez, másrészt a nagy egészből szinte önálló történetcserepeket hasít ki és érzékít meg, így segítve a rendezőt abban, hogy valóban látványos, ugyanakkor jelentésszerű képeket teremtsen. A nagy létszámú együttes pedig élettel tölti meg a teret; a gyerekszereplők többsége természetesen játszik, nem gügyög, legfeljebb néha – vélhetően rendezői sugallatra – „cukiskodik” kicsit. A felnőttek közül elsősorban Ágoston Katalin alakítása emelkedik ki, nemcsak nyilvánvaló vokális kvalitásai miatt, hanem azért is, mert Suhanc traumájának titkát drámai erővel rejti el, majd fedi fel, s következetesen mutatja azt a folyamatot, ahogy a lány fokozatosan megnyílik, és hinni kezd egy boldogabb jövőben. Rusznák

Mi? Dés–Nemes–Böhm–Korcsmáros–Horváth: Valahol Európában

Hol? Szegedi Nemzeti Színház, Nagyszínház

Kik? Pálfi Zoltán/Rácz Tibor, Medveczky Balázs/Rusznák András, Ágoston Katalin/Csorba Kata, Rétfalvi Tamás/Varga-Huszi Máté, Ferencz Nándor/Károlyi Krisztián, Borovics Tamás/Poroszlai Kristóf, Gömöri Krisztián/Kancsár József, Taletovics Milán, Rákai István, Büte László, Hrabovszky Bercel/Vajda Vince, Janó-Szegi Eszter Luca/Szügyi Boglárka, Balog Bertalan/Vály Boldizsár, Mari Domokos/Szirmai Marcell, Nagy Fülöp Tamás/Zsögön Andor Kolos, Kancsár Ábel/Pailot Ábel, Magyar Fülöp Mihály/Biri Gábor / Díszlet: Árvai György / Jelmez: Szűcs Edit / Koreográfia: Bodor Johanna / Rendező: Szócs Artur

Mi? Závada Pál: Az utolsó üzet

Hol? Szegedi Nemzeti Színház, Kisszínház

Kik? Kárász Zénó, Szávai Viktória, Menczel Andrea, Jakab Tamás, Vicei Zsolt, Szegezdi Róbert, Szilágyi Annamária, Fekete Gizi, Krupp Bence / Díszlet: Khell Csörsz / Jelmez, dramaturg: Varsányi Anna / Rendező: Lukáts Andor

András amúgy szintén erőteljes alakításából éppen a felnövés folyamatának, a többiekért való komoly felelősségtudat kialakulásának ábrázolása hiányzik kicsit. Ami valószínűleg alkati kérdés: Rusznákot igen nehéz kamasz fiúnak látni, így kezdetől fogva inkább a többiek fiatal apukájának, mintsem idősebb pajtásának tűnik. Rétfalvi Tamás Ficsúr alakjában kedves kölykösséget veszélyes gátlástalansággal vegyít, Borovics Tamás hidegfejű fanatikusnak mutatja az Egyenruhást. Pálfi Zoltán Simon Pétere a szerepsablontól való alkati eltérése miatt válik érdekessé: mivel ebben a Simonban erősebbek a túlélésre berendezkedett simlis, mint az arisztokratikus tartású művész vonásai, mindig hagy némi bizonytalanságot afelől, hogy kitart-e a gyermekek mellett.

Závada Pál friss drámája a háború éveinek egészen más szeletét vizsgálja. Az 1944-ben játszódó *Az utolsó üzet* főszereplői zsidó származású üzletemberek, akik egy olyan hatalmas vállalatbirodalmat működtetnek, amelynek zavartalan üzemelése mind a magyar, mind az országát megszálló

német hatalomnak elemi érdeke. Így bizonyos fokú védettséget élveznek, ám ez a védettség törékeny; egyre nagyobb dilemmát jelent, hogyan védjük meg életüket és vagyonukat. Az az erkölcsi dilemma, hogy szabad-e a túlélés érdekében a náccal paktumot kötniük, egyre inkább pragmatikus kérdéssé alakul: a magyar kormánnyal vagy a németekkel lehet előnyösebb üzletet kötni? Az érdekes és gyakorlatilag feldolgozatlan témából azonban nem született érdekes és erőteljes dráma. Mind a szöveget olvasva, mind a Lukáts Andor rendezte szegedi bemutatót nézve olyan érzésem volt, hogy a szerző nem hozott határozott döntést a dráma műfajáról. Ahhoz, hogy *Az utolsó üzlet* hűvös tárgyilagosságával hatni tudó dokumentumdráma legyen, egyszerűen túlírt a szöveg: túl sok benne a privát szál, a „színezést” szolgáló közhely, a más irányba mutató stíluskezdemény. Klasszikus szerkezetű, morális kérdéseket boncolgató történelmi (kamara)drámának viszont igen vékony az anyag. A szereplők meglehetősen árnyalatlan karakterek, a konfliktusok tézisszerűek, a fordulatok sematikusak és kiszámíthatóak. A szöveget talán elemelni hivatott sajátos narratív formát – a szereplők bemutatkoznak az olvasónak/nézőnek, a színen nem levők kommentálják az aktuális történéseket stb. – Závada nem túl következetesen és minden invenció nélkül alkalmazza (a szegedi előadás pedig gyakorlatilag el is hagyja). És az egész szöveg alapvetően epikusnak tűnik, nemcsak a történetmesélés sajátosságai folytán, hanem azért is, mert a dialógusok nem élesek, a konfliktusok nem szikráznak fel, a mű tárgya fontosabbnak érződik a feldolgozás mikéntjénél. Ami könnyen eredményezhet önnön formáját nehezen lelő, statikus előadást.

És a Lukáts Andor rendezte szegedi előadás statikus is. A Khell Csörsz által tervezett díszlet lehangsúlyosabb elemei az előtérbe helyezett székek, amelyeknek az áthelyezése jelzi legtöbbször a színváltásokat. A színészek többnyire ülnek a székeken, néha felállnak, járkálnak, de a konkrét fizikai cselekvések kidolgozásához túl absztrakt a tér, a radikális redukciót pedig (amit ez esetben a fizikai cselekvésekről való

teljes lemondás jelentene) a rendezés nem vállalja fel. Elvben persze a klasszikus társalgási dráma kliséit is lehetne termékenyen ütköztetni a súlyos emberi drámából következő feszültséggel, de utóbbi az előadásból éppúgy hiányzik, mint a szövegből. A rendezés nem kísérel meg markáns formát adni a játéknak, nem mozdul el a dokumentumdráma irányába, de elemelni sem próbálja a dialógusokat, és nem töri meg az egymást követő beszélgetések óhatatlan monotonitását. Legfeljebb a színészes szándéka érződik helyenként, ám ezek a jelenetek zavarba ejtenek. Az például, hogy Chorin Ferenc a Becher alezreddessel folytatott beszélgetés közben keni be lemeztelepített hátsó felét, amit a náci tiszt különösebb reflexió nélkül néz végig, eredeti humorú, jelentésetesen groteszk ötlet is lehetne – ha stílusában, hangütésében kapcsolódna bármihez is az előadásban. Ennek híján viszont csak frappáns, ám céltalan színpadi effektnek tűnik.

A játék így monoton lassúsággal folyik, amin érdemben a színészi alakítások sem változtatnak. A színészek többsége alapvetően a társalgási dráma hangütésében szólal meg, legfeljebb egy-egy jelenetben váltva hangfekvést. A karakterek és a konfliktusok egyszerűsége miatt sokrétű, árnyalatokban gazdag szerepformálásra senkinek nincs lehetősége. Következésképp sem problematikus, sem valóban kiemelkedő alakítások nem születnek, a játékosok közt legfeljebb az jelent némi különbséget, hogy a jellegzetes karakterkliséket ki mennyire magabiztosan, rutinosan, sallangmentesen jeleníti meg. E tekintetben Jakab Tamás, Szávai Viktória és Szilágyi Annamária alakítása a leginkább meggyőző, de súlyosabb hiányérzetet egyetlen szerepformálás sem hagy maga után. A dráma egésze annál inkább. Noha mindvégig érződik az izgalmas történet feldolgozásába fektetett munka és alkotói energia, olyan érzésem van, hogy a történet még keresi feldolgozásának formáját, s talán nem a dráma műnemében fogja azt megtalálni. Mint ahogy az új vezetésű szegedi színház is keresi még saját profilját – hogy ezt milyen sikerrel teszi, arra majd a következő évad(ok) bemutatói láttán lehet határozottabb választ adni.

Menczel Andrea és Kárász Zénó Závada Pál *Az utolsó üzlet* című darabjában.
Fotók: Kelemen József/Szegedi Nemzeti Színház

